

Temel Eğitim Bölümü Öğretmen Adaylarının Farklılıklara Saygı Düzeylerinin Belirlenmesi

Determining of the Pre-Service Primary Teachers' Level of the Respect to Differences

Aybüke BAŞTÜRK*, Nevzat YİĞİT**

• Geliş Tarihi: 18.09.2018 • Kabul Tarihi: 23.01.2019 • Yayın Tarihi: 31.10.2019

Kaynakça Bilgisi: Baştürk, A., & Yiğit, N. (2019). Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı düzeylerinin belirlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(4), 888-900. doi: 10.16986/HUJE.2019050096

Citation Information: Baştürk, A., & Yiğit, N. (2019). Determining of the pre-service primary teachers' level of the respect to differences. *Hacettepe University Journal of Education*, 34(4), 888-900. doi: 10.16986/HUJE.2019050096

ÖZ: Farklılıklara saygı özellikle temel eğitim öğretmenlerinin sahip olması gereken en önemli özelliklerden biridir. Bu özelliklerin bir kısmı da hizmet öncesi eğitim döneminde şekillenmektedir. Bu çalışma, temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara saygı düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde yer alan temel eğitim bölümü öğrencilerinden 501 öğretmen adayı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma verileri 2016- 2017 eğitim öğretim yılı, bahar yarıyılında katılımcılardan Öksüz ve Güven (2012) tarafından geliştirilen "Farklılıklara Saygı Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Analizler neticesinde temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları arasında cinsiyete ilişkin kadın öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaşırken, sınıf düzeyine göre bir farka ulaşılamamıştır. Ayrıca program bazında oluşan anlamlı farklılığın okul öncesi öğretmenliği programına devam etmekte olan öğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir. Son olarak, farklılıklara saygı toplam puanları, sosyal demokrat veya kültürel çoğulcu katılımcılar lehine önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Farklılıklara saygı, öğretmen adayı, temel eğitim

ABSTRACT: One of the most important facts that primary teachers should have is the respect to the differences. Some of these characteristics are shaped during the pre-service training period. The aim of this study is to investigate the pre-service primary teachers' level of the respect to the differences under the context of some variables. The research is formed with 501 pre-service primary teachers from the primary education department in the education faculty of a state university located in the Eastern Black Sea Region. The research data were collected from the participants in the spring semester, in the 2016-2017 education year using the "Respect of Differences Scale" developed by Öksüz ve Güven (2012). As a result of these analyzes, while the total scores of the pre-service primary teachers' respect to the differences differ significantly in favor of female students, no difference according to the class level was found. Moreover, it was determined that the meaningful difference on the basis of the program was in favor of the students attending the pre-school teacher program. Finally, the total scores of the respect to the differences differ significantly in favor of social democratic or cultural pluralist participants.

Keywords: Respect of differences, pre-service teacher, primary education

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın kapsamı, bu kapsamdan yola çıkarak problem cümlesi, araştırmanın amacı ve bu amaç doğrultusunda incelenecek olan değişkenlerin açıklamasına yer verilmiştir.

* Arş. Gör., Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon-TÜRKİYE. e-posta: aybukebasturk@ktu.edu.tr (ORCID: 0000-0003-0512-7564)

** Prof. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi A.B.D., Trabzon-TÜRKİYE. e-posta: nyigit@ktu.edu.tr (ORCID: 0000-0001-7363-1637)

1.1. Araştırmanın Kapsamı

Küreselleşen dünya, beraberinde değişim ve gelişimi getirmekle kalmayıp, aynı zamanda bu değişimlerin yarattığı farklılıkların da dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bu farklılıklar kimi zaman değiştirilebilen ideoloji, medeni hal, zevk yahut ekonomik gelir olabildiği gibi; kimi zaman da değiştirilemeyen soy, fiziksel veya zihinsel olarak yaşanan rahatsızlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Öksüz ve Güven, 2012). Farklılıklara gösterilen saygı, bir toplumun demokratikleşme sürecinde attığı adımların önemli göstergelerinden biridir. Zira demokrasi, yalnızca bir yönetim biçimi değil aynı zamanda birlikte yaşayabilmenin önkoşuludur. Bu bağlamda birlikte yaşayabilmek, farklılıkların farkında olma ile mümkün ve değerli olabilecek bir durumdur.

Bu çalışmada farklılıklara saygı kavramı, aralarında benzerlik bulunmayan “şey”lerden ziyade bir çeşitlilik sağlama temelinde kullanılmaktadır. Biraz daha irdelenmesi gerekirse çalışmada “farklılık” kavramı kişiler, inanışlar arasında ortak bir nokta olmaması, benzeşmemesi şeklinde değil; bu kişiler, inanışlar ve benzeri durumların yarattığı çok sesliliğin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, insanın içinde olduğu her durumda çeşitliliğin olması kaçınılmaz bir durumdur. Bu minvalde bu çeşitliliği tek bir bütünün içinde harmanlamaktan ziyade, her bir çeşitliliği tek ve biricik addedebilmenin önemi yadsınamayacak kadar önem arz etmektedir. Etnik köken, dini inanış, dünya görüşü gibi farklılıkların bir arada sıklıkla bulunma ihtimali olan sınıflar, özellikle son yıllarda kitlesel göç hareketi ile geçici koruma statüsünde (url 1) ülkemize yerleşen yabancı uyruklu kişiler ve dolayısıyla çocuklar ile artmaktadır. Demokratik devletler, bu farklılıkların farkında olan ve sadece eğitim öğretim ortamlarını değil, aynı zamanda eğitim öğretim süreçlerinin uygulayıcılarını bu değeri merkeze alarak yetiştiren devletlerdir.

Kadın ve erkek gibi birbirinden farklı, fakat birbirini tamamlayan iki cinsiyetin toplumsal farklılıklara bakış açısının belirlenmesi, toplumsal bir değer olan saygının farklılıklar özelinde değerlendirilmesinde ve dolayısıyla toplumda cinsiyet temelli oluşan ayrımcılığı aza indirmeye yönelik bir farkındalık oluşturulması amacıyla göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan öğretmen adaylarının da cinsiyetlerinin bu farkındalığa sahip olma durumunu ne şekilde etkilediğinin belirlenmesi bu çalışma kapsamında önemli görülmüştür.

Farklılıklara saygı duymaya yönelik oluşturulan kazanımların ilköğretim düzeyinde başladığını söylemek eksik bir bakış olacaktır. 2013 yılında yürürlüğe konan Okul Öncesi Eğitimi programının tanıtımında, programın kültürel ve evrensel değerlere gösterdiği öneme değinilirken; programda, öğrencilere farklılıklara saygı duyma ve bu farklılıklarla bir arada yaşamayı destekleme konusunda özendirici olunmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır (MEB, 2013). İlköğretim Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan beceriler incelendiğinde ise, temel eğitim düzeyi öğrencilerinin kazanması gereken becerilerden birinin de öz yönetim becerisi ile ilişkilendirilen “*farklılıklara saygı duyma*” becerisi olduğu görülmektedir (MEB,2009). Bu bağlamda ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıf düzeylerinin her birinde farklılıklara hoşgörü gösterilmesi, saygı duyulmasına yönelik kazanımların 2018 yılında güncellenen hayat bilgisi öğretim programında da yer aldığı görülmektedir. (MEB, 2018). İlgili kazanımların öğrenciler tarafından edinilmesinde özellikle temel eğitim düzeyi öğretmenlerin önemi göz ardı edilmemelidir. Öğretmenler farklı yaşam tarzlarına karşı esnek, hoşgörülü ve diğerlerine saygılı olma gibi bir felsefi görüşe sahip bireyler olmalıdırlar (Spiecker & Steutel, 2001). Başbay ve Bektaş (2009) da öğretmenlerin sınıf ortamında öğrencilerinin kültürel yaşamışlıklarını dikkate almasının, kültürel zenginlikleri sınıf ortamına taşımasının önemine değinmişlerdir. Öğrencilerin formal eğitimle tanıştığı ilk yıllarda öğretmenlerin rol modeli görevi üstlendiklerine yönelik çok sayıda çalışma mevcuttur (Demir ve Köse, 2016; Yaşaroğlu, 2014; Ekici ve Yılmaz, 2013). Bu açıdan sınıf ve okul öncesi öğretmen adaylarının, bireylerin toplumsallaşma sürecinde alacakları rolden yola çıkarak, bir süredir evet ancak son

zamanlarda yoğun bir şekilde çok kültürlü sınıfların bulunduğu ülkemizde, bu farklılıklara gösterdikleri saygının belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Saygı değerinin bir boyutunu oluşturan farklılıklara saygının değişmez bir özelliğe sahip olduğu düşüncesi, eğitim kavramının önemli bir amacını yoksayma durumuyla karşı karşıya kalınması durumunu ortaya çıkarabilir. Zira eğitim bireylerde mevcut bilgi, beceri ve değerleri artırma, bunları davranış haline dönüştürme ve toplumların yüksek düzeyde bilgi, beceri ve değere sahip olmasında önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple temel, orta ve lise dengi okullardan başlamak üzere yükseköğretim düzeyinde eğitim veren kurumların bu kazanımı sağlamadaki rolü gözardı edilmemelidir. Üniversite, bireylerin toplumsallaşmasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Aynı zamanda üniversite eğitiminin, bireylerin ve dolayısıyla toplumun gelişmesinde bulunacağı katkı göz ardı edilemez (Chukwuedo & Uko-Aviomoh, 2015). Bu açıdan öğretmen adaylarının hizmet öncesi dönemde, kendilerinden hizmet içinde kazandırmaları beklenen beceri ve değerleri öncelikle kendilerinin kazanmış olmaları önemli görülmektedir. Bu önemden yola çıkarak temel eğitim düzeyi öğrenciler ile formal eğitim kurumlarında sıklıkla ortak yaşantıya sahip olacak geleceğin öğretmeni bugünün öğretmen adaylarının toplumda bir-aradalığı sağlayıcı olması bakımından önemli olan, farklılıklara saygı düzeylerinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak, üniversite eğitiminin yıldan yıla bireylerin farklılıklara saygı gösterme durumlarında olumlu yönde ilerleme sağlaması beklenebilir. Öğretmen adaylarının değerleri algılamalarında sınıf değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen (Çoşkun ve Yıldırım, 2009), öğrencilerin sınıf düzeyleri bakımından da farklılıklara gösterdikleri saygının incelenmesi eğitim fakültelerinde yetiştirilmekte olan öğretmenlerin almış oldukları eğitimin, bu değeri geliştirmeye yönelik nasıl bir etkisinin olduğunun belirlenmesi bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Kişilerin yaşadıklarını anlamlandırmasında, pratik yaşam deneyimlerini bir rasyonele oturtmasında işe koştuğu şey, aynı zamanda o kişinin dünya görüşü hakkında da fikir vermektedir. Deneyimlerimizi, düşüncelerimizi belirleyen en önemli şeylerden biri o duruma ilişkin sahip olduğumuz dünya görüşüdür (Tokat, 2006). Öğretmenlerden farklı kültürlerin bir arada olduğu sınıflardaki öğrencilerin birini dahi “öteki” olarak addedmeden eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmesini bekliyorsak, bu farklılıkları homojenleştirici bir yaklaşımdan ziyade her birinin zenginliğini sınıf ortamına katabilmesini sağlayacak dünya görüşüne sahip olmasını sağlamamız gerekmektedir. Bunun için de öncelikle ilgili kişilerin dünyayı anlamlandırırken hangi temelden, dünya görüşünden yola çıktıklarını ve farklılık kavramının bu temellerle ilişkisini belirlememizin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada farklılıklara gösterilen saygıyı etkilediği düşünülen “dünya görüşü” başlıkları muhafazakâr, milliyetçi, sosyal demokrat ve kültürel çoğulcu şeklinde ele alınmıştır. Dünya görüşlerine ilişkin başlıkların seçiminde her bir yaklaşımın tekabül ettiği “kültürel kavrayış” içerikleri etkili olmuştur. Bu bakımdan muhafazakarlık ve milliyetçilik ya da kültürel çoğulculuk ile sosyal demokrasi gibi başlıklar arasındaki farkı irdelemede etkili olan yaklaşım, bu başlıkların içeriğinde yer alan “tutum” ve “algı” gibi öznel kavrayışlardır.

Muhafazakarlık ve milliyetçilik arasındaki fark bu öznel yaklaşım üzerinden çözümlenebilir. Milliyetçilik, muhafazakarlığa nazaran daha fazla kamusal göstergeye sahip bir ideolojik tutumdur ve bu nedenle gündelik yaşamın içerisinde yer alan kültürel öğelerden ziyade siyasal bağlama odaklanır (Bora, 2009). Bu bakımdan milliyetçilik, toplumsal-kültürel meseleleri daha geniş – daha doğrusu kamusal – boyutta değerlendirme eğilimindedir. Gündelik yaşamın içinde yer alan tutum, davranış, sembol, ifade, vb. şeyler, tekabül ettikleri kamusal boyutu ile değerlendirilirler. Buna karşın muhafazakarlık, milliyetçiliği tamamlarcasına, tutum ve davranış gibi öznel deneyimlerin kültürel içeriğine odaklanarak bir tavır geliştirir. Bu tavır, karşılaşılan somut pratikleri politika-dışı bağlamlar üzerinden kuran bir yaklaşım neticesinde şekillenir (Çiğdem, 2006). Örneğin, bir muhafazakâr için “küpe takan erkek” geleneksel

değerlerin bağlamında eleştiri nesnesi yapılır ve ilgili birey kendi öznel yargısını içinde yetiştirdiği geleneksel değerlere referansla ve onları önceleyerek anlamlandırır ve belirler. Ancak milliyetçilik için bu fark, siyasal bir imgeye tekabül eden Ulus düşüncesi bağlamında değerlendirilir ve eleştiri nesnesi olan olgu bu defa siyasal bir kimliğin merkezde olduğu bir yaklaşım dahilinde kavranmaya çalışılır. Diğer başlıklarda da benzer bir farklılık görülebilir. Sosyal demokrasi, toplumsal olguları ekonomi-politik bir eksenle değerlendiren ve bu nedenle tutum ve davranışları “gelişmişlik” ya da “az gelişmişlik” gibi ekonomik merkezli kavrayışlar yoluyla çözümlemeye çalışan bir ideoloji çeşididir (Örs, 2009). Türkiye örneğinde bakılacak olduğunda sosyal demokrasi, farklılık olgusunu demokratik bir hak olarak değil, ekonomik geriliğin bir yansıması olarak değerlendirir; böylece mesele daha dar bir açıdan ele alınmaktadır. Kültürel çoğulculuk, farklılıkların ekonomik ve politik meselelerden ya da biçimlerden önce geldiğini vurgulayarak, meseleyi daha geniş bir bağlamda ele alır (Kymlicka, 1998). Bir kültürel çoğulcu için farklılık, yalnızca saygı duyulması gereken bir şey değil, fakat aynı zamanda yasal güvenceler yoluyla korunması gereken bir meseledir. Farklılıklar, her tür ahlaki, politik, ekonomik, vb. süreçlerden bağımsız olarak bireysel bir hak ve özgürlük olarak ele alınır. Bu sebeple temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının sahip oldukları dünya görüşünün farklılıklara gösterdikleri saygı düzeylerinin belirlenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Dünya görüşüne ilişkin kategorilerin belirlenmesinde sosyal demokrat, milliyetçi ve muhafazakâr şeklinde bir kategorilendirme oluşturulmuş olması durumunda, örneklem grubunun yalnızca buldukları siyasi pozisyon üzerinden tercih yapmaları, verili seçeneklerden ziyade kendi öznel yargılarını ön plana koymaları gibi bir riskin bulunması sebebiyle, kültürel çoğulcu kategorisinin konulması, seçeneklerdeki cevapların öznel siyasi pozisyonları aşar mahiyette olduğunu göstermek, meselenin gündelik yaşamla ilgili olduğunu öğretmen adaylarına göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Böylece öğretmen adaylarının, kültürel çoğulculuk seçeneğini gördüklerinde kendi dünya görüşü tercihlerini tekrar meseleyle ilişkili kılarak cevaplayacakları düşünülmüştür.

Araştırma kapsamında ele alınan cinsiyet, bölüm, sınıf düzeyi yahut dünya görüşü farklılığı, farklılıklara saygı bağlamında belirleyici olması muhtemel değişkenler olarak varsayılmıştır. Bu varsayımına ilişkin açıklamalara yukarıda da değinildiği üzere bu çalışma okul öncesi ve ilköğretim düzeyi öğrencilere öğretmenlik yapacak olan temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının, farklılıklara yönelik saygıyı kazandırma sorumluluklarından yola çıkarak, kendilerinin ilgili duruma ilişkin düzeylerinin farklı değişkenleri de işe koşarak belirlenmesi gayesiyle önemli görülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Öğretmen adaylarının geleceğin öğretmenleri olmaları ve kendilerinden, “öteki” olarak ifade edilen “ben” dışında yer alanlara saygılı olmalarının beklenmesinden yola çıkarak; araştırmanın problem cümlesi, temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı düzeylerinin cinsiyet, program, sınıf ve dünya görüşü açısından belirlenmesi olarak ele alınmıştır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın öncelikli amacının; temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı gösterme durumlarının belirlenmesi olmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın alt problemleri olarak aşağıda belirtilen problemlere yanıt aranmıştır:

1. Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları (fstp) cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları okudukları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları devam ettikleri programa göre farklılaşmakta mıdır?

4. Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları dünya görüşlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan yöntem, araştırma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan tekniklere değinilmiştir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Nicel yaklaşımla desenlenen araştırmalar, planlı bir durumun - ki bu durum bir program, öğrenme yöntemi olabilir- değişkenler arası ilişkiyi ne şekilde etkilediğinin belirlenmesi ve etki durumunun ortaya çıkartılması amacıyla oluşturulan deneysel yöntem kullanılabilir gibi; tarama modeli içinde yer alan anket tekniği kullanılarak da gerçekleştirilebilir (Ekiz, 2015). Tarama modeli tutum ve yönelimlerin, geniş örneklemlemlere ulaşarak ortaya çıkarılmasında ve hipotez testleri ile kestirimlerde bulunan bir araç olarak görülmektedir (Kuş, 2012; Rubin & Babbie, 1997). Bu araştırmada farklı özelliklere sahip geniş bir örneklemden bir seferde verilerin toplanması temelli olmak üzere *kesitsel tarama modeli* kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

2.2. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın katılımcılarını Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde yer alan temel eğitim bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini ilgili eğitim fakültesinin temel eğitim bölümüne devam etmekte olan 642 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, temel eğitim bölümüne 2016-2017 eğitim öğretim dönemi, bahar yarıyılında devam etmekte olan 501 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Ve veri toplama aracı araştırmacı tarafından katılımcılara bire bir uygulanmıştır. Araştırmanın örnekleminde yer alan öğretmen adaylarının cinsiyet, okudukları program, sınıf düzeyi ve dünya görüşüne ilişkin demografik verilere ait tablo, Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma grubuna ilişkin demografik özellikler

		N	%
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	426	85
	<i>Erkek</i>	75	15
	<i>Toplam</i>	501	100
Program	<i>Sınıf Öğretmenliği</i>	239	47.7
	<i>Okul Öncesi Öğretmenliği</i>	262	52.3
	<i>Toplam</i>	501	100
Sınıf	<i>1.Sınıf</i>	119	23.8
	<i>2.Sınıf</i>	148	23.5
	<i>3.Sınıf</i>	166	33.1
	<i>4.Sınıf</i>	68	13.6
	<i>Toplam</i>	501	100
Dünya Görüşü	<i>Muhafazakâr</i>	97	19.4
	<i>Sosyal Demokrat</i>	137	27.3
	<i>Milliyetçi</i>	183	36.5
	<i>Kültürel Çoğulcu</i>	64	12.8
	<i>Toplam</i>	501	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının yaklaşık olarak okul öncesi ve sınıf öğretmenliği programlarına göre eşit dağıldığı, örneklemedekilerin çoğunluğunu kadın öğrencilerin oluşturduğu, en fazla katılımın üçüncü sınıflardan sağlandığı ve dünya görüşü olarak öğretmen adaylarının kendilerini milliyetçi olarak betimlediği görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracının ilk bölümünde öğretmen adaylarının demografik özelliklerinin belirlenmesi hedefiyle hazırlanan sorular yer almaktadır. İlgili sorular araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Veri toplama aracının bu kısmında katılımcıların demografik bilgilerini almak amacıyla cinsiyetleri, devam etmekte oldukları program, sınıfları ve dünya görüşleri sorulmuştur. Demografik değişkenlerden “*dünya görüşü*” değişkeninde yer alan muhafazakar, sosyal demokrat, milliyetçi ve kültürel çoğulcu kategorilerinin katılımcılar tarafından ortak bir zeminde anlaşılması amacıyla araştırmacı tarafından katılımcılara ilgili dünya görüşlerine yönelik görüşleri sorulmuş ve alınan cevaplar akabinde araştırmacı tarafından her bir uygulama grubuna dünya görüşlerini kısaca betimleyen açıklamalar yapılmıştır. Bu sayede, katılımcıların kendi dünya görüşlerini anlamlandırmalarında birbirlerinden farklı algılamaların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Katılımcıların veri toplama aracındaki demografik bilgileri paylaşmama gibi bir haklarının bulunduğu göz önüne alındığında, eksik veri bulunan veri toplama formları (n= 20) çalışmanın analizine dahil edilmemiştir.

Veri toplama aracının ikinci bölümündeki veriler Öksüz ve Güven (2012) tarafından geliştirilen “*Farklılıklara Saygı Ölçeği*” ile toplanmıştır. Ölçeğin ilgili çalışmada kullanılmasına ilişkin, ölçeği geliştiren yazarlardan izin alınmıştır. 30 maddeden oluşan ve Cronbach Alpha katsayısı .94 olarak bulunan ölçeğin güvenirlik düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir.. En düşük 30, en yüksek 150 puan alınabilen ve beşli likert yapıda bulunan ölçeğin öğretmen adaylarına uygulanarak geliştirilmiş olması nedeniyle, ilgili ölçeğin temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygıyı belirlemede yeterli olacağı düşünülmektedir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analiz aşamasında dört alt probleme yönelik oluşturulan değişkenlerin parametrik testlere uygunluğu test edilmiştir.

Temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara saygı ölçeğinden almış oldukları toplam puanlarının bu araştırmadaki değişkenlere göre analizi öncesinde, verilerin normal dağılım gösterme durumları ve varyans homojenliği belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeğin sınırları 3,40- 4,19 “*katılıyorum*” ve 4,20 – 5,00 aralığı “*tamamen katılıyorum*” olarak belirlenmiş ve 30 maddelik ilgili ölçekten 102 puan ve üstü alan katılımcıların farklılıklara saygı düzeyleri yüksek şeklinde değerlendirilmiştir. Bu şartların sağlanması ile çözümlenelerde parametrik istatistik teknikleri kullanılmıştır. Cinsiyet ve program açısından bağımsız örneklem t testi, sınıf ve dünya görüşü değişkenleri için ise tek yönlü varyans analizi ile çözümlenmeler .05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır. Toplam 501 öğretmen adayına ulaşılan çalışmada, 20 öğretmen adayı dünya görüşü ile ilgili bilgi vermedikleri için, 481 öğretmen adayının puanları analize dahil edilmiştir. Ayrıca gruplar arası bulunan farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi gayesiyle çoklu karşılaştırma olarak da adlandırılan Tukey testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2014).

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde; alt problemlerin analizi neticesinde ulaşılan bulgular çeşitli istatistikî yöntemler kullanılarak tablolar halinde sunulmuş ayrıca araştırma bulguları yorumlanmıştır.

3.1. Öğretmen Adaylarının Farklılıklara Saygı Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Cinsiyet değişkenine ilişkin bağımsız örneklem t testi bulguları tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Temel eğitim öğretmen adaylarının fstp’lerinin cinsiyet değişkeni açısından t testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p	Anlamlı Fark
Kadın	426	124.317	12,723	499	4,341	0,000*	Kadın> Erkek
Erkek	75	117.401	12,714				

Tablo 2 incelendiğinde, bağımsız örneklem t testine göre temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir [($t_{(501)} = 0.000$, $p < .05$) ve $\eta^2 = 0.19$]. Cinsiyet değişkenine göre oluşan anlamlı farkın kadın öğrenciler lehine olduğu ilgili tabloda görülmektedir. Ancak bu durum eğitim fakültelerinin özellikle temel eğitim bölümüne kayıtlı olan öğretmen adaylarının çoğunlukla kadın olmasından dolayı örneklem sayısından kaynaklanma ihtimali bulunduğu düşünülebilir.

Analizler neticesinde oluşan grup ortalamaları arasındaki farkın açıklanması amacıyla cohen d değeri hesaplanmıştır. Örneklem ortalamaları farkının harmanlanmış standart sapma değerine bölünmesiyle ortaya çıkan cohen d değeri sonucunda temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygının cinsiyet değişkeni ile %19 oranında açıklandığı söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde kadınların farklılıklara saygı düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek değere sahip olduğu görülmektedir (Güven, 2012; Konrad ve Linnehan’dan akt. Memduhoğlu, 2007). Bu açıdan ilgili çalışmaların, farklılıklara saygıya yönelik cinsiyet temelli ele alışıta kadınlar lehine bulunan farklılığı desteklediği görülmektedir. Şöyle ki, Konrad ve Linnehan’ın (1995) ilgili çalışmasında farklı etnik köken ve azınlık statüsünde bulunan bireylerin, meslek hayatlarında yaşadıkları olumlu gelişmelerin, kadınlar tarafından daha olumlu karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Memduhoğlu, 2007). Ancak Çermik (2013)’in çalışmasında bu çalışma ve alanyazından farklı olarak erkek öğretmen adayları ile kadın öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygı arasında anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili çalışmada kadın veya erkek fark etmeksizin, öğretmen adaylarının adalet ve farklılıklara saygı duyma boyutlarında benzer ve yüksek değerlere sahip oldukları görülürken; hak arama ve eşitlik boyutlarında erkek öğretmen adaylarının daha yüksek tutuma sahip olduğu sonucu bulunmuştur.

3.2. Öğretmen Adaylarının Farklılıklara Saygı Toplam Puanlarının Program Değişkenine Yönelik Sonuçları

Temel eğitim bölümü öğrencilerinin, program değişkenine yönelik farklılıklara saygı toplam puanlarının ne şekilde değiştiğinin belirlenmesi amacıyla parametrik testlerden bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Testin analizine ilişkin bulgular Tablo 3’te görüldüğü gibidir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının FSTP’lerinin Program Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Bölüm	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	p	Anlamlı Fark
Sınıf Öğrt.	239	121,012	14,894	422,876	-3,739	0,000*	OÖÖ> SÖ
Okul Öncesi Öğrt.	262	125,353	10,480				

Tablo 3’te görüldüğü üzere temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları ile okudukları program arasında anlamlı bir fark bulunduğu söylenebilir [($t_{(501)} = -3,739$, $p < .05$) ve $\eta^2 = 0.17$]. Öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygı puanlarının okudukları programa göre ortalamaları karşılaştırıldığında, okul öncesi öğretmeni adaylarının sınıf öğretmeni adaylarına nazaran daha yüksek düzeyde farklılıklara saygı gösterdikleri

söylenbilir ($\bar{X}_{\text{okul öncesi ögrt.}} = 125,353$ ve $\bar{X}_{\text{sınıf ögrt.}} = 121,012$). Temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanlarının %17'lik kısmının okudukları program değişkeni ile açıklanması mümkün olabilir.

Temel eğitim öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygıya yönelik almış oldukları toplam puan okul öncesi öğretmenleri lehine farklılığa sahiptir. Alanyazında okul öncesi öğretmenliği öğrencileri ile sınıf öğretmenliği öğrencileri arasındaki demokratik tutuma yönelik toplam puanlarının okul öncesi öğretmenleri lehine farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Saracaloğlu, Uça, Baydilek ve Coşkun,2013). İlgili çalışmada okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin sınıf, fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adayları ile kıyaslandığında olumlu bir şekilde farklılaştığı; sınıf öğretmenliği öğrencilerinin ise demokratik tutumlarının diğer bölümlere kıyasla daha düşük düzeyde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın, bölüm değişkenine göre ulaşılan sonucunun ilgili çalışma ile benzer sonuçlar sunduğu söylenebilir.

3.3. Öğretmen Adaylarının Farklılıklara Saygı Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular

Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygının sınıf düzeyi değişkenine ilişkin bulgular Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının FSTP'lerinin Sınıf Düzeyi Değişkeni ANOVA Sonuçlar

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	239,649	3	79,883	,475	.700
Gruplar içi	83578,079	497	168,165		
Toplam	83817,728	500			

Temel eğitim öğretmen adaylarının FSTP'lerinin sınıf düzeylerine göre ne şekilde değiştiğinin analizi sonucuna ilişkin Tablo 4'te görüldüğü üzere, farklılıklara gösterilen saygı ile öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F_{(3-497)} = 4,75$, $p > .05$, $\eta^2 = 0.002$]. Temel eğitim öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıf düzeyinin farklılıklara saygıya yönelik uygulanan ölçekten almış oldukları toplam puanı düşük düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılabılır.

Farklılıklara gösterilen saygının demokratik olma ile ilişkisinden yola çıkarak incelenen alanyazında; Karahan, Sardoğan, Özkamalı ve Dicle (2008)'in çalışmalarında da öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının ve dolayısıyla farklılıklara gösterdikleri saygının sınıf düzeyine göre bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmışken, bir diğer yandan bir başka araştırmada öğretmen adaylarından 4. sınıfta öğrenim görmekte olanların diğer sınıflar arasında daha yüksek demokratik tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Ercoşkun ve Nalçacı, 2008; İflazoğlu ve Çaydaş, 2004). İflazoğlu ve Çaydaş (2004)'ün çalışmasında ortaya çıkan bu sonuç, öğretmenlerin sınıf içinde sergilemiş oldukları tutumla ve üniversite ortamının bireylere sunduğu çevre çeşitliliği ile ilişkilendirilirken; Ercoşkun ve Nalçacı (2008) elde etmiş oldukları bulgunun nedenlerine ilişkin bir önerme sunmamışlardır. Bu açıdan bu çalışmada sınıf düzeyi ile FSTP arasında bir ilişkinin bulunmamasının, ilgili çalışmalar ile karşılaştırıldığında bulunan sonuç ile farklılaştığı söylenebilir.

3.4. Öğretmen Adaylarının Farklılıklara Saygı Toplam Puanlarının Sahip Oldukları Dünya Görüşüne İlişkin Sonuçları

Sahip olunan dünya görüşüne göre farklılıklara saygı puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır. Analize ilişkin sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Temel Eğitim Öğretmen Adaylarının FSTP'lerinin Sahip Oldukları Dünya Görüşüne Göre ANOVA Testi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	4646.098	3	1548.699	9.850	0.000*	SD>Mu
Gruplar İçi	74995.942	477	157.224			SD>Mi
Toplam	79642.041	480				KÇ>Mu

Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı düzeyleri ile sahip oldukları dünya görüşü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir, [$F_{(3,477)} = 9.85$, $p < 0.05$, $\eta^2 = 0.058$]. Bir diğer şekilde yorumlanacak olursa FSTP, sahip olunan dünya görüşüne göre değişmektedir. Sosyal demokrat dünya görüşüne sahip olduğunu belirten temel eğitim öğretmen adaylarının FSTP'leri ($X = 126.89$); muhafazakâr ($X = 118.72$), milliyetçi ($X = 121.89$) ve kültürel çoğulcu ($X = 125.89$) dünya görüşüne sahip temel eğitim öğretmen adaylarına göre daha yüksektir. Ayrıca kültürel çoğulcu ($X = 125.89$) dünya görüşüne sahip olduğunu belirten öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanları muhafazakâr ($X = 118.72$) dünya görüşüne sahip öğretmen adaylarına göre anlamlı bir şekilde, pozitif yönde farklılaşmaktadır. Sonuçta, dünya görüşünün öğretmen adaylarının farklılıklara saygı toplam puanlarını orta düzeyde etkilediği görülmektedir (Kilmen, 2015). Ayrıca toplumsal sınıf, köken yahut kültüre ait özelliklerin farklılıklara yönelik saygıyı belirlediğine ve bu özelliklerin eğitimdeki yerine değinilmektedir (Banks'tan akt. Keskin ve Yaman, 2014). Literatürdeki bu ve benzeri önermeler referans alınarak, farklılıklara saygı sorunsalında ilgili değişken "dünya görüşü" olarak ele alınmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygının belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen bu çalışmada kimi değişkenler ve bu değişkenler arası ilişkiler yorumlanmıştır. Çalışmada cinsiyet, sınıf düzeyi, bölüm ve dünya görüşüne göre öğretmen adaylarının farklılıklara gösterdikleri saygıya ilişkin ölçekten aldıkları toplam puanlar analiz edilmiştir.

Farklılıklara saygı toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre analizi incelendiğinde, kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek toplam puana sahip oldukları görülmektedir. Bu durumun erkeklerin erillğe daha yatkın bir şekilde yetiştirilen özneler olmaları nedeniyle kadın öğrencilere oranla cinsiyet bazlı farklılıklara saygı noktasında daha az hoşgörülü olmaları ve kadınların mevcut kültürel yapı içerisinde daha fazla baskılanan, bu nedenle de farklılıklara yönelik empati geliştiren bireyler olmaları şeklinde yorumlanabilir. Sınıf ve okul öncesi öğretmenlerinin herhangi bir cinsiyet ayrımı olmadan farklılıklara gösterecekleri saygının yüksek olması, inşa edilecek toplumun da çok kültürlü ve bu çok kültürlülüğü bir arada tutması bakımından önem arz etmektedir. Öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca alacakları "toplumsal cinsiyet farkındalığı" gibi derslerin, kadın ve erkek öğretmen adaylarının birbirlerine yönelik empatik bakış açısı geliştirmelerini sağlama ihtimali nedeniyle, aralarında oluşan cinsiyete yönelik farklılığın giderilmesi hususunda önemli olduğu düşünülebilir.

Temel eğitim öğretmen adaylarının devam ettikleri sınıf düzeyine göre farklılıklara gösterdikleri saygı toplam puanında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Üniversiteler çok çeşitli sosyal düzeylerin birbiriyle bulunduğu ve tanıştığı bir yer iken; genelde üniversitelerin fakat daha özelde eğitim fakülteleri ve temel eğitim bölümünün, bireylerde farklılıklara saygı bilincini geliştirecek sosyal ve kültürel aktivitelerle eğitim-öğretim ortamını şekillendirmesi önerilebilir. Bu anlamda farklı sınıf düzeyi öğretmen adaylarının bir arada paylaşımlarda bulunabileceği öğrenci kulüpleri, akranların birbirleri ile oluşturacakları yaşam ortamlarının oluşturulması değerli görülmektedir.

Okul öncesi öğretmen adaylarının, sınıf öğretmeni adaylarına göre farklılıklara gösterdikleri saygının daha yüksek olduğuna bölüm değişkeni analizleri sonucunda ulaşılmıştır. Bu farklılığın her ikisi de temel eğitim bünyesinde bulunsada okul öncesi öğretmen adaylarının lisans eğitimleri süresince aldıkları eğitimin farklılıklara saygı gösterilmesine yönelik daha etkili olmuş olması düşünebilecekken bir diğer yandan bu farklılığın okul öncesi öğretmen adaylarının çoğunlukla kadın öğrencilerden oluşması, kadın öğrencilerin de erkek öğrencilere nazaran daha yüksek FSTP'na sahip olmaları şeklinde açıklanabilir. Ancak cinsiyet değişkeninden bağımsız olarak bölümler arası oluşan farklılığın, okul öncesi öğretmen adaylarının Piaget'nin işlem öncesi dönem öğrencilerine yönelik öğretmenlik eğitimi almaları ve bu dönem çocuklarının kendi buldukları kültüre ve diğer kültürlerle yönelik farkındalıklarının olmaması (Senemoğlu, 1994) nedeniyle, öğretmen adaylarının hedef grubunda bulunan öğrencilere bu farkındalığı kazandırmaya yönelik eğitim almalarıyla oluştuğu söylenebilir.

Temel eğitim öğretmen adaylarının belirtmiş oldukları dünya görüşüne göre farklılıklara saygı toplam puanları açısından sosyal demokrat öğrencilerin milliyetçi ve muhafazakâr öğrencilere göre, kültürel çoğulcu öğrencilerin ise muhafazakâr öğrencilere göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal demokrat öğrencilerin muhafazakâr ve milliyetçi öğrencilere nazaran FSTP'larının daha yüksek çıkmasında, öğretmen adaylarının demokrasi algılarını “sosyal” bağlamda ele alarak gündelik yaşam pratiklerine yöneltmiş olmalarının etkili olduğu söylenebilir. Kendilerini sosyal demokrat olarak belirten katılımcıların ekonomi-politik açıdan değil, sosyal-kültürel açıdan meseleye yaklaşmış olabilecekleri için, muhafazakâr ve milliyetçi tutumlara nazaran daha yüksek bir orana sahip oldukları düşünülebilir. Ayrıca kültürel çoğulcu öğretmen adaylarının muhafazakâr öğretmen adaylarına göre yüksek puana sahip olmasında muhafazakarlığın, tutum ve davranış gibi öznel deneyimlerin kültürel içeriğine odaklanarak bir tavır geliştiriyor olması söylenebilir. Bu tavır, karşılaşılan somut pratikleri politika-dışı bağlamlar üzerinden kuran bir yaklaşım neticesinde şekillenir. Buna karşın kültürel çoğulculuk, muhafazakâr tutumun tam tersi olacak şekilde, sosyal yaşam içerisinde her tür farklılığın herhangi bir normatif kriterin eleştirisi nesnesi yapılmasına karşı çıkar. Kültürel çoğulculuk için “farklılıklar”; her tür ahlaki, dinsel, sosyal, vb. normlardan bağımsız olarak değerlidir. Bu nedenden ötürü farklılıklara saygı noktasında kültürel yaşam içerisinde iki ayrı uç olarak ele alabileceğimiz muhafazakarlık ve kültürel çoğulculuk arasında anlamlı bir farkın oluşmasının rasyonel bir izahı bu şekilde yapılabilir. Dünya görüşü değişkeni üzerinden farklılıklara yönelik farkındalık geliştirebilmesi açısından muhafazakâr ve milliyetçi dünya görüşlerinin farklı kültürel pratikleri “meşru”, “haklı” ve “özgür” addedebilecekleri bir sosyal ortam yaratılması önerilebilir. Bu tarz bir sosyal ortam, öğrencilere, geleneksel değerlerini terk etmeksizin farklı dünya görüşleriyle bir arada yaşayabilecekleri ve bunu öğretmenlik dönemleri boyunca toplumda yeniden dönüştürebilecekleri bir imkân yaratabilir. Böylesi bir imkânın, demokrasinin en temel ahlaki koşulu olan “farklılıklarla bir arada yaşama” prensibinin yaygınlaşmasına, böylece demokratik tutumun ve dolayısıyla yaşam deneyiminin çoğalmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca toplumsal hayatta farklılık, çeşitlilik gibi kavramlar üzerine çalışan araştırmacıların araştırmalarını yürütürken, bu çalışmanın analizinde de ortaya çıkan farklılığı daha farklı ve zengin açılardan irdeleyebilmeleri açısından nitel verileri (görüşme ve gözlemler gibi) de sürece katmaları önerilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Başbay, A., Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34 (152). 30-43.
- Bora, T. (2006). *Modern türkiye’de siyasi düşünce: milliyetçilik: Cilt 4*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- BÜyÜkÖztÜrk, Ő., Çakmak, K. E., AkgÜN, E. Ö., Karadeniz, Ő. ve Demirel F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (18. baskı). Ankara: Pegema Akademi.
- Chukwuedo, O. S., Uko-Aviomoh, E. E. (2015). Building theoretical and conceptual frameworks for quantitative research report in education. *African Journal of Studies in Education*. 10(2). 83-101.
- Coşkun, Y. ve Yıldırım, A. (2009). Üniöersite ÖĞrencilerinin değer dÜzeylerinin bazı değişkenler aÇısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniöersitesi EĞitim FakÜltesi Dergisi*. VI(I). 311-328.
- Çermik, H. (2013). ÖĞretmen adaylarının demokratik değerleri ve bu değerlerin bazı değişkenler aÇısından incelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*. 8(2). 261-274. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.2.1C05>
- Çiğdem, A. (2006). *Modern tÜrkiye’de siyasi dÜşünce: milliyetçilik: Cilt 5*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, E. ve Köse, M. (2016). ÖĞretmenlerin rol modelleri hakkında ÖĞretmen gÖrüşleri. *Akademik Bakış Dergisi*. 53. 38-57.
- Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2013). Hacettepe üniöersitesi ilköğretim sınıf ÖĞretmenliği anabilim dalı ÖĞrencilerinin dÜşünce ÖzgÜrlÜĞüne ilişkin tutumları. *Bilgi DÜnyası*. 14(1). 17-36.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (Gel. 4. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ercöşkun, M. H. ve NalÇacı, A. (2008). Sınıf ÖĞretmeni adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi. *Milli EĞitim*. 37(180). 204-215.
- Güven, E. (2012). *Sınıf ÖĞretmeni adaylarının farklılıklara sayĐı dÜzeyleri ile Özerklik dÜzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniöersitesi/ EĞitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- İflazoğlu, A. ve Çaydaş, E. (2004). Sınıf ÖĞretmenliği anabilim dalında okuyan birinci sınıf ÖĞrencileri ile dÖrdüncü sınıf ÖĞrencilerinin demokratik tutumları ile otoriter tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *XIII. Ulusal EĞitim Bilimleri Kurultayı*. İnönü Üniöersitesi EĞitim FakÜltesi. http://pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=5877 adresinden 05 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.
- Karahan, F. T., Sardoğan M. E., Özkamalı E. ve Dicle, A. N. (2006). ÖĞretmen adaylarında demokratik tutum, nevrotik eğilimler ve kendini gerçeleştirme. *Hacettepe Üniöersitesi EĞitim Dergisi*. 30. 149-158.
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlkÖĞretim sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: Çokkültürlü EĞitim. *Turkish Studies*. 9(2). 933-960.
- Kilmen, S. (2015). *EĞitim araştırmaları için SPSS uygulamalı istatistik*. Ankara: Edge Akademi.
- Kymlicka, W. (1998). *Çok kültürlü yurttaşlık- Azınlık haklarının liberal teorisi*. (Çev.) Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. 4. baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB, (2009). İlkÖĞretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi ÖĞretim programı ve kılavuzu. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=30> adresinden 20.04.2017 tarihinde alınmıştır.
- MEB, (2013). Okul öncesi eğitim programı. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> 20.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- MEB, (2015). İlkokul hayat bilgisi dersi 1, 2 ve 3. sınıflar ÖĞretim programı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=244> 20.04.2017 tarihinde alınmıştır.
- MEB, (2018). Hayat bilgisi dersi ÖĞretim programı, İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326> 20.06.2018 tarihinde alınmıştır.
- Memduhoğlu, H. B. (2007). Yönetici ve ÖĞretmen Görüşlerine Göre TÜRkiye’de Kamu Liselerinde Farklılıkların Yönetimi. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniöersitesi/EĞitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öksüz, Y. ve Güven, E. (2012). Farklılıklara sayĐı ÖlÇeği (FSÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 5(5). 457-473.
- Örs, H. B. (2009). *19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniöersitesi Yayınları.
- Rubin, A., & Babbie, E. (1997). *Research methods for social work* (3rd ed.). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.

- Saracaloğlu, A. S., Uça, S., Baydilek Başara, N., Coşkun, N. (2013). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algılarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(1). 45-59.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlikleri kazandırmalıdır? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10. 21-30.
- Spiecker, B. & Steutel, J. (2001). Multiculturalism, pillarization and liberal civic education in the Netherlands. *International Journal of Educational Research*, 35, 293-304.
- Tokat, L. (2006). Dünya görüşü-din ilişkisi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 5(9). 41-63.
- URL 1. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumanin-unsurlari_409_558_1095 (10.12.2017'de erişildi).
- Yaşaroğlu, C. (2014). Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *The Journal of Social Sciences*. 27. 503-515. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2372>

Extended Abstract

The globalising world not only brings change and development with it, but it also requires that the diversity created by these changes be taken into consideration. The respect shown for differences is one of the most important indicators of the steps taken in the process of democratisation. In this study, the concept of respect for differences is used on the basis of enabling diversity rather than of “things” that have no similarities among themselves.

It is inevitable that there will be diversity in every situation in which people find themselves. Based on this, instead of putting this variety into the melting pot, considering each variation singly and uniquely is so important that it cannot be denied. Compared with the past, nations are evolving towards a period in which characteristics such as culture, faith and race are diversifying to a much greater extent. At this point, democratic states are those which are aware of these diversifications and which not only create educational environments but also nurture the implementers of the educational processes by centring on this value. Therefore, determining basic education teacher candidates' levels of respect for differences was considered important in this study.

Possible different factors may be considered to affect the level of respect for differences. In the study, male and female as the gender variables; classroom teaching and preschool teaching as the programme variables; all the stages of four-year undergraduate education as the class level variables; and conservative, nationalist, social democrat and cultural pluralist as the world view variables were dealt with. In this study, the *cross-sectional survey design*, which is based on collecting data from an extensive sample having different characteristics in one go, was used. The research data were gathered by applying the data collection tool one-to-one on 501 preservice teachers attending the basic education department in the education faculty of a state university located in the Eastern Black Sea Region. As data collection tool, the “*Scale of Respect for Differences*”, with established validity and reliability, was used. Independent samples t-test was used for the gender and programme variables, while for the class and world view variables, one-way analysis of variance was used. Moreover, for the purpose of determining between which groups the differences among groups occurred, the Tukey test, also known as the multiple comparison test, was used. Following the analyses, for the gender variable it was found that female prospective teachers had higher total scores in respect for differences compared to male teacher candidates. In this regard, as well as the possibility that the difference occurring may have been because the majority of the students attending the basic education department were women, the result in favour of women may also be considered to arise from the higher number of marginalisation experiences of women in the male-dominated society they live in. Training aimed at breaking social gender stereotypes and at gaining awareness of the differences in or between the sexes to eliminate the differences occurring in this regard must be the responsibility of education faculties. With regard to the class level variable for the teacher candidates, no significant difference could be found among class levels. In fact, it can be seen that university education, in which different cultures come together and awareness of the differences between these cultures is expected to increase from year to year, has not been structured to make a difference as far as these participants are concerned. On this point, education faculties must not ignore the importance of creating opportunities for preservice teachers to experience differences, from the first year to the final year of undergraduate study. In the analysis of the variable of the graduate programme followed, it was determined that prospective teachers continuing in the preschool teaching programme of the basic

education department had higher levels of respect for differences than classroom teaching teacher candidates. The reason for the difference in this regard can be considered to be that the preschool teacher candidates received teacher training aimed at students in Piaget's preoperational stage. For, ensuring that these children gain awareness of differences is one of the responsibilities of preschool teachers and classes aimed at this are given in the related programmes of education faculties. It may be considered that this situation will cause a result in favour of preschool teachers to be achieved. Finally, the data analysis showed that social democrat students differed significantly compared to nationalist and conservative students, and that cultural pluralist students showed a significant difference in comparison with conservative students. The reason for the social democrat and cultural pluralist teacher candidates' higher total scores in this respect may be considered to be the differences stemming from their approach. Diversity is considered within the social life practices in the relevant world views. In this respect, arrangements aimed at ensuring that teacher candidates who have conservative and nationalist world views also understand the meaning of diversity, which must be extended, by an approach in the social domain and outside the context of politics, through both teaching programmes and the opportunities offered by education faculties.